

Jacek Kawzan

Juniewicziana : prolegomena filologiczne

Pamiętnik Literacki : czasopismo kwartalne poświęcone historii i krytyce
literatury polskiej 88/1, 129-136

1997

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

JACEK KOWZAN

JUNIEWICZIANA PROLEGOMENA FILOLOGICZNE

Próba rekonstrukcji portretu literackiego częstochowskiego paulina Karola Mikołaja Juniewicza ze względu na szczupłość informacji ogranicza się do nakreślenia jedynie szkicu biografii twórczej autora *Refleksji duchownych*. Kwerenda biblioteczna oraz krytyczna lektura podstawowych bibliografii literackich pozwoliły uporządkować dostępną wiedzę o późnobarokowym wierszopisie i uściślić dotychczasowe ustalenia filologiczne. Jednak zarówno poszukiwania biblioteczne, jak też pozostałe czynności warsztatowe historyka literatury miały nierzadko charakter *quasi-detektywistycznego* tropienia śladów i kojarzenia poszlak, co wynikało ze wspomnianej fragmentaryczności danych dotyczących działalności pisarskiej i zakonnej Juniewicza.

Pierwsze uściślenie odnosi się do czasu życia twórcy *Refleksji*. W *Nowym Korbcie* znajdujemy ogólnikowe tylko określenie, wskazujące na pierwszą połowę XVIII wieku.

Przybliżoną datę urodzenia Juniewicza wyznaczyć można na podstawie najwcześniejszego ze znanych nam jego dzieł. Wydane w r. 1718 *Augurium sortis beatae* (o problemach związanych z datacją tego utworu będzie tu jeszcze mowa) Juniewicz pisał jako członek zakonu, już po złożeniu ślubów. Skądinąd wiadomo, że przy rekrutacji do nowicjatu zakonnego przestrzegano zazwyczaj dolnej granicy wieku kandydatów ustalonej na 19 lat¹. Po przyjęciu nowicjusz odbywał 5-letnie tzw. *studia generalia* na uniwersytetach paulińskich (tworzonych w ośrodkach zakonnych zgodnie z przepisami soboru trydenckiego), gdzie wykładano teologię moralną lub spekulatywną. Z prostego wyliczenia arytmetycznego wynikałoby zatem, że Juniewicz przyszedł na świat nie później niż w roku 1694.

Jak wiadomo, Juniewicz był sekretarzem prowincji polskiej zakonu paulinów oraz definitorem. Ówczesnie wyższe urzędy zakonne rezerwowano głównie dla doktorów teologii, a twórca *Refleksji* (o czym dowiadujemy się z karty tytułowej poematu w wydaniu z r. 1731) posiadał ten stopień naukowy, który od r. 1671 generałowie zakonu nadawać mogli paulinom na mocy bulli *Ex*

¹ W myśl obowiązującej do 1644 r. konstytucji zakonnej kandydat do nowicjatu nie mógł mieć mniej niż 15 lat. Zob. H. Czerwień, *Szkoła paulińska*. W zbiorze: *Dzieje teologii katolickiej w Polsce*. T. 2, cz. 2. Lublin 1975, s. 519. Po reformie zakonu przeprowadzonej przez generała o. M. Gruszkowica granica wiekowa została podwyższona.

injuncto nobis papieża Klemensa X, z 3 kwietnia tegoż roku². Na wniosek przedstawiony kapitule intermedialnej w listopadzie 1729 Juniewiczza mianowano profesorem teologii moralnej i prawa w uniwersytecie zakonnym na Skałce w Krakowie³. Oprócz wymienionych funkcji pełnionych przez Juniewiczza należy wspomnieć o jego działalności kronikarskiej na rzecz zakonu. Otóż według *Encyklopedii powszechnej* Orgelbranda i *Nowego Korbuta* Juniewiczza pozostawił w rękopisie akta prowincji polskiej zakonu paulinów spisane za przełożenia Anastazego Kiedrzyńskiego. W rezultacie penetracji rozmaitych materiałów związanych z dziejami jasnogórskiego klasztoru udało się natrafić na interesującą nas wiadomość w książce Michała Balińskiego, który przytacza pełny tytuł tomu 8 owych rękopiśmiennych akt, zawierający nazwisko autora. Tytuł ten brzmi: *Actorum Provinciae Polonae Tomus octavus, a Capitulo electivo provinciali sub presidentia Reverendissimi patris Stefani Demsich F. F. Eremitarum ordinis S. Pauli Primi Erem. Prioris Generalis et Admod. Rdi in Chto Ptris Anastasii Kiedrzyński S. T. D. in Priorem Provinciale electi in Claro monte Częst. Anno Dni 1731 die 19 mens. maij inchoatus et continuatus ā Fre Nicolao Juniewicz SS: T. D. protunc Secretario provinciae*⁴.

Uzupełniona i poszerzona edycja *Refleksji* z r. 1753 pozwala przypuszczać, że druk nowej wersji poematu odbywał się pod nadzorem autorskim. Tak więc i końcowa data życia Juniewiczza wykraczałaby poza połowę XVIII w. wyznaczoną w *Nowym Korbutie*.

Twórczość Juniewiczza wpisywałaby się zatem w ten okres dziejów Zakonu Św. Pawła Pierwszego Pustelnika, kiedy to po założeniu drukarni, tj. po r. 1693 (a nie 1628, jak błędnie podaje M. Siennicki):

nie brakło wybitnych kaznodziejów, świątobliwych mnichów, zdolnych pisarzy, artystów i uczonych. [...] pisano raczej z potrzeby wypowiedzenia się, niejako amatorsko, w chwilach wolnych od normalnych zajęć, sporadycznie i okolicznościowo. Mimo to byli wśród paulinów zdolni pisarze tworzący literaturę religijną⁵.

Był więc wśród nich i Juniewicz.

Rozwój drukarni na Jasnej Górze został pobudzony wzrostem zapotrzebowania na druki dewocyjne, wynikającym z nasilania się ruchu pątniczego, który swoje *apogeum* osiągnął w latach 1717–1718, a związany był z koronacją obrazu NMP. Właśnie z udekorowaniem cudownego wizerunku Matki Boskiej Częstochowskiej, które miało miejsce 8 września 1717, i z następującymi po nim wydarzeniami łączy się geneza pierwszego znanego nam dzieła Juniewiczza — *Augurium sortis beatae*.

Warto zatrzymać się przy problemach filologicznych dotyczących tego łacińskiego utworu, a zwłaszcza przy zagadnieniu jego błędnej datacji przez Estreichera, który podał w nawiasie r. 1713 (błąd ten powielił później *Nowy Korbut*). Pomyłka bibliografów wynikała zapewne z niewłaściwego odczytania daty

² Zob. H. Czerwień, *Przywilej nadawania stopni naukowych w zakonie paulinów*. „*Nasza Przeszłość*” t. 36 (1971), s. 211, 212, 214.

³ Zob. Czerwień, *Szkoła paulińska*, s. 522.

⁴ Cyt. za: M. Baliński, *Pielgrzymka do Jasnej Góry w Częstochowie odbyta przez pątnika XIX wieku i wydana z rękopisu*. Warszawa 1846, s. 385.

⁵ H. Czerwieński, *Założenie drukarni paulinów na Jasnej Górze*. „*Studia Claromontana*” t. 8 (1987), s. 215.

w egzemplarzu posiadającym mało wyraźnie odbitą końcową cyfrę roku wydania dzieła. Ze znanych mi kilku egzemplarzy *Augurium* tylko jeden ma datę roczną wydania (jest to egzemplarz Bibl. Uniwersytetu Warszawskiego, sygn. 4g19.1.2.a – f XVIII/III), która jest tak niefortunnie odbita, że sprawia trudności we właściwym i jednoznacznym odczytaniu ostatniej cyfry, powodując wahanie między 1713 a 1718 rokiem. W rozstrzygnięciu tej wątpliwości na rzecz daty 1718 pomocna jest lektura prac o historii klasztoru na Jasnej Górze oraz analiza pełnego tytułu dzieła: *Augurium sortis beatae ab archithaumaturga augustissimae Caelorum Imperatricis Poloniarum Reginae, Virginis Mariae, Claramontana ara, in universum Poloniae regnum promanantis, penes, confraternitatem seu congregationem, ejusdem beatissimae Virginis Mariae Claramontanae Częstochoviensis et Inventionis sanctae Crucis à sanctissimo Domino nostro, domino Clemente XI. Institutam, erectam, copiosis gratijs cumulata et per celsissimum principem illustrissimum ac excellentissimum dominum D. Casimirum à Lubna Łubiński episcopum Cracoviensem, ducem Severiae ad Marianam basilicam PP. Ordinis S. Pauli primi eremitaie solenniter introductam, assumptum. Per Fr. Nicolaum Carolum Juniewicz, ejusdem ordinis professum, ipsa die introductionis promulgatum. Typis Clari-Montis Częstochoviensis.*

Przytoczony obszerny tytuł utworu Juniewicza nie tylko nazywa i identyfikuje dzieło, ale także podaje informacje na temat jego zawartości i okoliczności powstania. Tak więc *Augurium* zostało napisane z okazji trwających 5 dni uroczystości ustanowienia Bractwa Matki Boskiej Częstochowskiej i Znalezienia Krzyża Świętego, które odbyły się w rocznicę koronacji Pani Jasnogórskiej, a zatem we wrześniu 1718. Ta data właśnie wyznaczałaby *terminus post quem* powstania utworu. W tytule wspomniany jest papież Klemens XI, który owo bractwo ustanowił przywilejem wydanym w Rzymie 4 kwietnia 1718, złożonym na ręce zakonników przybyłych do Watykanu, aby podziękować głowie Kościoła katolickiego za udekorowanie papieskimi diademami obrazu Matki Boga. Adresatem dedykacji tego utworu jest biskup krakowski Kazimierz Łubieński, któremu papież zlecił wykonanie samego edyktu. Na rewersie karty tytułowej zaś znajduje się Pomian – herb Łubieńskiego, przedstawiający łeb żubra z rogami, przez który przechodzi zatopiony w nim miecz.

Tak więc odwołanie się do historii klasztoru na Jasnej Górze pozwala jednoznacznie określić datę druku *Augurium* na rok 1718⁶ i definitywnie wykluczyć mylną datację Estreichera i *Nowego Korbuta*.

Zajmijmy się teraz określeniem ilości, jakości i wzajemnego stosunku dostępnych przekazów tekstu poematu Juniewicza *Refleksje duchowne*.

Zarówno *Bibliografia polska* Estreichera, jak i *Nowy Korbut* rejestrują dwa wydania poematu z drukarni w Częstochowie w roku 1731. Skolacjonowane przeze mnie egzemplarze pozwalają stwierdzić, że wydania te różnią się między sobą nieznacznie tytułem i zakończeniem. Mianowicie egzemplarze z Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego (sygn. 4.19.7.57), Biblioteki Jagiellońskiej (sygn. 88312 I) oraz Biblioteki Czartoryskich w Krakowie (sygn. 33649 I) są drukami tej samej edycji, gdyż łączy je ta sama redakcja tytułu: *Reflexye duchowne na mądry króla Salomona sentyment oraz na krótkość życia ludzkiego, śmierć, sąd*

⁶ Taką datę podają także S. Siennicki (*Drukarnia na Jasnej Górze w Częstochowie [...]*. Warszawa 1873, s. 14) oraz Baliński (*op. cit.*, s. 370).

straszny, wieczność szczęśliwą y nieszczęśliwą krótkim polskiego rytmu stylem chrześcijańskiemu oku spod umbry zakonnej na widok wydane przez X. Mikołaja Juniewicza S. Th. Doktora Z. O. S. Pawła P. Pustelnika Sekretarza Prowincji polskiej Roku 1731. Z Dozwoleniem zwierzchności Duchownej. W drukarni Jasney Góry Częstochowskiej. Natomiast wersja tytułu innego egzemplarza Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego (sygn. 4.19.7.55) różni się nieznacznie od przytoczonej właśnie i brzmi: *Reflexye duchowne na mądry Króla Salomona o doczesności światowej sentyment oraz na krótkość życia ludzkiego, śmierć, sąd straszny, wieczność szczęśliwą i nieszczęśliwą. Krótkim polskiego rytmu stylem chrześcijańskiemu oku na widok wydane. Przez X. Mikołaja Karola Juniewicza S. Th. Dokt.; ZO, s. Pawła P. pustelnika, Sekretarza prowincji polskiej. Roku 1731. Z dozwoleniem zwierzchności duchownej. W drukarni Jasney Góry Częstochowskiej.*

Wydanie, które reprezentują owe trzy egzemplarze, różni się od drugiej edycji z tego samego roku także zakończeniem. Brzmi ono:

Trway w mocney wierze
A nad to szlochay
Za grzech i kochay
Boga serdecznie,
Upewniam za tym,
W Niebie bogatym
Zostaniesz wiecznie.

Laudetur Jesus Christus. Amen.

Natomiast edycja o zmodyfikowanym tytule z Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego ma nieco rozbudowane zakończenie; po słowach „Zostaniesz wiecznie” następuje fragment dodany:

Tymczasem poki,	Wszak niezaszkodzi
Doczesne kroki	Lub w serce godzi
Mierzysz po ziemi	Swym wiersz sztyletem.
Stań! Nieco proszę	Zważay coś czytał
Uważ co głoszę	Abyś się chwytął
Rytmami temi!	Cnót świętych trwale,
Stań! y uważaj	Pardonuj kędy
Ani się zrażaj	Są w wierszu błędy
Żadnym impetem	Bądź łaskaw.
	<i>Vale.</i>

Jak wynika z porównania finalnych części obu wersji poematu, zakończenie z egzemplarza *Refleksji* o sygn. 4.19.7.55 z BUW ma charakter wyraźnie addytywny i zapowiada zbliżoną końcówkę w wydaniu z 1753 roku. Na tej podstawie można skonstatować, że porównywane wersje poematu stanowią druki różnych wydań, z których edycja reprezentowana przez egzemplarz BUW o sygn. 4.19.7.55 jest prawdopodobnie nieco późniejsza.

Znane mi egzemplarze obu edycji dedykowane są Zofii z Sieniawskich Czartoryskiej, a tekst główny poprzedzony został epitalamium na jej ślub z Aleksandrem Augustem Czartoryskim, która to uroczystość odbyła się 11 lipca 1731⁷ w kościele OO. Reformatorów w Warszawie. Jak pisze „Kurier Polski” z tegoż roku:

⁷ Podaję za *Polskim słownikiem biograficznym* (s.v. *Czartoryski Aleksander August*). W książce M. Dernałowicz *Portret Familii* (Warszawa 1974, s. 28) data: 11 czerwca 1731.

Juniewicz Paulin, Sekretarz Prowincji Polskiej, dnia 14. *praes.* książkę *de vanitate mundi*, intytułowaną *Refleksje duchowne*, od siebie wydaną a Ksznej Jej Mci Czartoryskiej Generałowiy Gwardii Kor. dedykowaną, *in praesentia* ich JMciów PP. Podskarbiego W. Kor., Kscia Podkanclerza Lit., Kasztelana Czerskiego i samej Jej Mci, Posła Holenderskiego i innych Ich Mciów, na traktament zaproszonych, oddawał, które to *opus* od pomienionej Księżny Jej Mci wdzięcznie przyjęte⁸.

Okolicznościowy egzemplarz *Refleksji* w okładce wykonanej z tkaniny inkrustowanej złotymi nićmi, z kolorową, ręcznie malowaną winietą, przechowywany obecnie w zbiorach Biblioteki Czartoryskich w Krakowie, mógł być w 1731 r. wręczony osobiście przez autora nowożeńcom.

Wspomniane epitalamium obie podstawowe bibliografie traktują jako osobny utwór nie czyniąc tego wobec panegiryków poprzedzających tekst w innych wersjach poematu. Mało prawdopodobne jest, że dziewosłab ów funkcjonować mógł jako samodzielny tekst. Podstaw do takiego twierdzenia nie daje ani przytoczony fragment relacji „Kuriera Polskiego”, ani źródła, na które powołują się bibliografie. Wyróżnienie dziewosłabu jako osobnego tekstu w bibliografiach spowodowała zapewne jego ówczesnie utwierdzona już tradycja gatunkowa, genologiczna zwartość i definiowalność, w przeciwieństwie do ulotnych i nie posiadających wyraźnych wyznaczników gatunkowych panegiryków poprzedzających tekst główny *Refleksji* z 1753 roku⁹.

Rzeczony panegiryki weszły w skład trzeciej edycji poematu Juniewicza, zrealizowanej w wileńskiej drukarni franciszkanów w r. 1753, pod tytułem: *Reflexye duchowne na mądre o próżności światowej Króla Salomona zdanie, oraz na krótkość życia ludzkiego, y wszystkich rzeczy przemijających, Śmierć, Sąd straszny, Wieczność szczęśliwą y nieszczęśliwą; Z przydatkiem żalu y lamentów Grzesznika biorącego w rąsądną uwagę też same w wyrażonych punktach reflexye; Tudzież okrutną mękę Pańską, krótkim Polskiego rytmu nowo inwentowanym stylem objaśnione Przez Autora w końcu tych samych reflexyi ordynaryinym wierszem wyrażonego Roku 1753. z Dozwoleniem Zwierzchności Duchowney. w Wilnie w Drukarni J. K. M. XX. Franciszkanów*¹⁰.

Sam tytuł, zapowiadający rozszerzenie problematyki *Refleksji*, jak i miejsce wydania wskazują na *stricte* duszpasterski charakter tej trzeciej z kolei, obszernej edycji poematu, liczącej 196 stron w dwu pierwszych wydaniach. Można suponować, że Juniewicz prowadził na kresach wschodnich Rzeczypospolitej misję świętą, a jawnie pasterska wersja mogła mu być pomocna. O bytności Juniewicza na kresach świadczyć mogą także panegiryki poświęcone członkom rodów związanych z litewską częścią Rzeczypospolitej – Kazimierzowi Michałowi Radziwiłłowi oraz księżnej na Kozielsku Helenie Ogińskiej. *Reflexye duchowne na mądre o próżności światowej Króla Salomona zdanie [...]*, dedykowane K. M. Radziwiłłowi pozostają obecnie w zbiorach Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego (sygn. 4g.24.5.11) oraz Biblioteki Za-

⁸ „Kurier Polski” 1731, nr 91, s. 392.

⁹ R. Ocieczek („*Staworodne wizerunki*”. *O wierszowanych listach dedykacyjnych z XVII wieku*. Katowice 1982) opisuje jednak panegiryki z perspektywy genologicznej.

¹⁰ Nazwisko autora w tym wydaniu zostało zepchnięte do finalnej części utworu i zaszyfrowane w formie kunsztownego logogryfu: „Będzieli o Autorze gadka / Zgadni o kim? / Gdy przelożywszy imię / Wspak uyrzysz jałokim. / z Nazwiska wyrzuc szrodek / Co się ma w Junonie, / Wic z ostatnią literą / Przyłącz w końca stronie”.

kładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu (sygn. XVIII–2292). Natomiast tekst tej samej edycji poświęcony Helenie księżnej Ogińskiej znam z Biblioteki Ossolineum (sygn. XVIII–2293). Estreicher wspomina również egzemplarz z dedykacją H. Ogińskiej, któremu brak jednak karty tytułowej, i twierdzi, że jest to edycja z lat 1750–1758 dzieła ks. Juniewicza *Reflexye duchowne*. Estreicherowi chodzi więc o edycję z r. 1753, a tekst ten lokuje on, opierając się na przedwojennej kwerendzie, w Bibliotece Zielińskich w Skępem, której zbiory przeniesione zostały do Płocka. Tak opisany egzemplarz z lat 1750–1758, bez karty tytułowej i kart końcowych, rejestruje centralny katalog starych druków Biblioteki Narodowej, sytuując go w księgozbiorze Płockiego Towarzystwa Naukowego. Podobnie zdefektowany wolumen, dedykowany również H. Ogińskiej, tożsamy z innymi egzemplarzami tej samej edycji (co stwierdziłem po ich skolacjonowaniu), posiada Biblioteka Litewskiej Akademii Nauk w Wilnie.

Inną wersją wydania *Refleksji* z 1753 r. jest również wileński druk z tegoż roku, noszący tytuł: *Uwagi pobożne i polityczne na mądre Króla Salomona o próżności światowej zdanie, tudzież na cztery rzeczy ostateczne, z przydatkiem przy konkluzji żalu skruszonego Grzesznika reflektującego się na też same wyrażone w punktach uwagi, y na okrutną Mękę Pańską, krótkim nowey inwencji wierszem Polskim remonstrowane A wielkiemu Imieniowi y Honorowi Jaśnie Wielmożnego Imci Pana Jana Platera starosty Giegobrockiego dedykowane przez X. Mikołaja Juniewicza zakonu S. Pawła pierwszego Pustelnika, S.T.D. Prowincyi Polskiej Definitora, w końcu tey książki, enigmatice wyrażonego, Roku 1753. z Dozwoleniem Zwierzchności Duchowney w Wilnie w Drukarni J. K. M. XX. Franciszkanów*. Nieznaczną zmianą tytułu powodować może złudzenie, że jest to albo nowy utwór Juniewicza, albo kolejne wydanie i przeróbka *Refleksji*. W istocie zaś mamy tu do czynienia z tekstem tożsamym z wersją utworu znanego pod tytułem *Reflexye duchowne na mądre o próżności światowej Króla Salomona zdanie [...]*. Zresztą tekst główny poprzedzony jest tytułem *Reflexye duchowne*, a postać tekstu utworu pozostaje bez zmian, jak świadczą te same błędy literowe druku, które znajdujemy również w *Refleksjach* z roku 1753. *Uwagi* nie są więc nowym wydaniem ani tym bardziej innym, kolejnym dziełem Juniewicza (jak wynika z klasyfikacji utworu w *Nowym Korbucie*), lecz jedynie okazjonalną wersją *Refleksji* ze zmienioną kartą tytułową, na której rewersie znajduje się herb Platera, a panegiryk jemu poświęcony poprzedza tekst główny nie zmieniony w stosunku do *Refleksji*. Dlatego błędne jest u Estreichera i w *Nowym Korbucie* wyróżnienie *Uwag* jako osobnego dzieła — co niniejszym należy sprostować¹¹.

¹¹ Tożsamość tekstu *Uwag* z wileńskim tekstem *Refleksji* z r. 1753 dostrzegł także i odnotował A. Czyż (*Ja i Bóg. Poezja metafizyczna późnego baroku*. Wrocław 1988, s. 59). Wspomniał również o istnieniu trzech wydań *Refleksji*, ale potraktował dwa wydania z 1731 r. jako jedną edycję. Przeprowadził natomiast rozróżnienie między *Refleksjami* z Wilna 1753 roku a *Uwagami* z tegoż roku, chociaż sam skonstatował identyczność tych tekstów (s. 60). Jak starałem się udowodnić, jest to jedna i ta sama edycja, tyle że *Uwagi* są wersją okazjonalną (tzw. wydaniem tytułowym), ze zmienioną jedynie kartą tytułową i dodanym panegirykiem dedykowanym Janowi Platerowi, sam zaś tekst poematu (jego układ typograficzny, drukarskie błędy literowe) jest identyczny z tekstem głównym egzemplarza *Refleksji* z 1753 roku.

Reasumując: mamy więc do czynienia z trzema wydaniem tekstu Juniewicza o nieznacznie zmienionych tytułach: dwa wydania częstochowskie z r. 1731 i jedno wydanie z 1753, poprzedzone jedynie różnymi dedykacjami, z oficyny drukarskiej franciszkanów wileńskich (choć zmiana tytułu *Reflexye* na *Uwagi* stała się myląca dla bibliografów).

Kolejną kwestią filologiczną dotyczącą twórczości Juniewicza jest przypisanie mu przez Balińskiego autorstwa panegiryku *Splendor korony z dwunastu gwiazd*, tradycyjnie uznawanego za utwór innego paulina – Dionizego Chełstowskiego¹². Jednak w obejrzanym przeze mnie egzemplarzu *Splendoru* w Bibliotece Ossolineum nie widać śladów autorstwa żadnego z nich, gdyż nie tworzyli oni dla własnej sławy, ale „*ad maiorem Dei gloriam*”.

Atrybucji wymaga listownik *Sztafeta Polska podróżnym do korespondencyi piórem uprojektowana, Jaśnie Wielmożnemu Imći Panu Andrzejowi Boboli z Koziełska Ogińskiemu Staroście Sądowemu Oszmiańskiemu, Półkownikowi Woysk J. K. Mći, y Rzeczy pospolitey ad tabulam korrekty podana; A przez iednego Zakonnika S. Pawła Pierwszego Pustelnika, zamiast Stacyi na expedyce Zordynowana Roku, w którym się Droga Przedwieczna zjawila na manudykcyą podróżny ludzkiej 1757. w Wilnie w Drukarni J. K. Mći WW. XX. Franciszkanów*. Utwór ten *nb.* dedykowany był Ogińskiemu i wydany w wileńskiej oficynie drukarskiej franciszkanów w 4 lata po ukazaniu się *Refleksji*. Podpis pod dedykacją Estreicher rozszyfrował następująco: Xiądz J. M. Reguły Zakonu Świętego Pawła Pierwszego Pustelnika. Litery autora to J. M., które hipotetycznie można rozwinąć: Juniewicz Mikołaj.

Niektórzy bibliografowie próbowali przypisać Juniewiczowi, oprócz znanych nam *Refleksji* i *Augurium*, także bliżej nie określony wiersz o czterech rzeczach ostatecznych¹³. Rozwiązanie tej kwestii filologicznej i odpowiedź, że w rzeczywistości chodzi tu o poemat *Refleksje*, znajdziemy w samym tytule tego utworu. Przyjrzyjmy mu się raz jeszcze: *Reflexye duchowne [...] na śmierć, sąd straszny, wieczność szczęśliwą i nieszczęśliwą* – wyliczenie przecież katechizmowe: 1) „śmierć”, 2) „sąd straszny”, *recte* sąd Boży, 3) „wieczność szczęśliwa”, *alias* niebo, 4) „[wieczność] nieszczęśliwa” *vel* piekło. Rzekomy wiersz o czterech rzeczach ostatecznych i *Refleksje* stanowią więc jeden i ten sam tekst, sytuujący się wśród popularnych ówczesnie przeróbek z łacińskich dzieł typu *Quattuor hominum novissima*.

Natomiast Janocki pisząc, że Juniewicz tłumaczył przysłowia Salomona, zapewne zasugerował się biblijną genezą *Refleksji* i przysądzeniem *Księgi Koheleta* królowi Salomonowi. *Refleksje* nie są więc przekładem *Księgi Przysłów*, ale amplifikacją gnomy „*vanitas vanitatum*” z *Księgi Eklezjastesa*, choć wiele spośród myśli Koheleta i uwag częstochowskiego paulina ma walor sentencyonalny, co mogło zmylić autora dzieła *Polonia litterata*. Nic natomiast nie wiadomo o niszczeniu przez przełożonych zakonu wierszy żartobliwych Junie-

¹² Baliński, *op. cit.*, s. 366–367. *Splendor* przypisuje Chełstowskiemu Estreicher powołując się na informację W. Trębickiego podaną w „Bibliotece Warszawskiej” (1841, t. 3, s. 363–364).

¹³ Zob. M. Juszynski, *Dykcjonarz poetów polskich*. T. 1. Kraków 1820, s. 159. — *Encyklopedia powszechna Orgelbranda*, t. 13. — *Encyklopedia kościelna [...] Nowodworzkiego*, t. 9.

wicza, zbyt ostro wytykających obyczaje epoki¹⁴. Jowialne i satyryczne ustępy istotnie zawarte są w *Refleksjach duchownych*, ale nie wydają się drażliwe na tyle, by przeciw utworowi Juniewicza zwrócić się mogły zastrzeżenia władz zakonnych. Być może, w przyszłości ta i inne kwestie związane z niewielką i rozproszoną spuścizną literacką Juniewicza, której ten artykuł miał być przyczynkarskim przeglądem, zostaną rozwiązane.

¹⁴ Zob. J. D. A. Janocki, *Polonia litterata nostri temporis*. [Wrocław 1750], s. 32. — Estr. XVIII, 668.